MYZEN, (*Oost-*) een Ban, in het gedeelte van Noordholland, of Westfriesland, *Dregterland* genaamd, grenzende aan de Beemster. Van kleine uitgestrektheid is deeze Landstreek, als bevattende weinig meer dan honderd Morgens Lands, en zeer weinige, volgens de opgave van den Jaare 1732, slegts vijf Huizen.

MYZEN, (*West-*) eene Buurt of Dorp, insgelijks in Noordholland, in het Baljuwschap van de *Nieuwburgen*, ruim twee uuren gaans ten Oosten van *Alkmaar*. Voormaals stondt hier een Kerkje, 't welk in den Jaare 1744 is afgebroken. Al zedert het Jaar 1700 behoort de Ambagtsheerlijkheid van *West-Mijzen* aan de Stad *Alkmaar*; zij kogt dezelve voor negentienduizend tweehonderd Guldens.

N.

NAAKTLOOPERS. Bij deezen naam zijn bekend, eenige uitzinnige lieden, van den Aanhang der Munsterische Herdoopers, dus geheeten naar hun dweepziek gedrag, in den Jaare 1535, te *Amsterdam* gehouden. Zij hadden tot hoofd en aanvoerder zekeren HENRIK HENRIKSZOON SNYDER, en maakten te zamen uit een getal van zeven mannen en vijf vrouwen. SNYDER, die zich, onder deeze luiden, als Profeet gedroeg, met de zijnen vergaderd in de Zoutsteeg, in het huis van zekeren Lakenkooper, in het holste van den nacht, wierp zich voor over op het aangezigt, in eene biddende gestalte. Eene innige ontroering beving alle de aanweezenden. Tot zich zelven gekoomen zijnde, gaf hij voor, den hemel en de hel, en God en deszelfs heerlijkheid gezien te hebben, en dat de jongste dag nabij was. In eene volgende nachtvergadering, naa een geruimen tijd in het Gebed te hebben doorgebragt, ontdeedt de Leugenprofeet zich van alle zijne klederen, worp de-

Een Neêrlands Eden, dat allomme 't oog bekoort,
Dat schier twee eeuwen lang in bloei is toegenomen,
Is 't prachtig NAALDWYK, dat zig altijt roemen hoort;
De groote DORPIUS kwam uit zijn boezem voord,
Door wien en anderen, het eene eere heeft bekomen,
Ver boven menig stad; maar 't heeft met alle stad,
Op 't bloedig twist tooneel van NEÊRLAND deel gehad.

dezelve op het vuur, en beval dat alle de aanweezenden zijn voorbeeld zouden volgen. Straks ſtonden mannen en vrouwen moedernaakt in het Vertrek, zonder dat iemand wist, wat hier van het gevolg zijn zoude. Nu beval SNYDER den misleiden hoop, hem te volgen, en te roepen zo als hij hun zoude voordoen. Terſtond begeeft hij zich op ſtraat, gevolgd van de anderen, loopende te zamen ſtraat op ſtraat neder, onder een ſchrikwekkend getier *wee! wee! wee! de wraake Gods! de wraake Gods! de wraake Gods!* Spoedig bragt dit de Stad in beweeging, en de Burgerij op de been, die, met kleine moeite, de Naaktloopers gevangen kreeg, op ééne vrouw na, die men nooit heeft opgeſpeurd. Bij hunne te regtſtelling boodt men hun klederen aan; doch zij weezen dezelve van de hand, hoewel het in de maand Februarij en zeer koud was. *De waarheid*, zeiden ze, *moest naakt zijn.* Het vermoeden viel, en, meent men, niet ongegrond, bij de Wethouders, dat de oploop was aangeleid om de Stad te overrompelen. De Mannen wierden, zedert, onthalsd, en de vrouwen in 't water geſmoord.

Zie WAGENAAR, *Beſchrijving van Amſterdam.*

NAALDWYK, eene Heerlijkheid en Dorp, in Zuidholland, onder *Delfland* gelegen, omtrent twee uuren gaans ten Zuidwesten van *'sGraavenhage*, in het vermaaklijkſte en vrugtbaarſte gedeelte van het *Westland*; praalende met vrugtbaare landen, ſchaduwrijke boomen, pragtige Lusthoven, en 't geen verder kan dienen om het Landverblijf te veraangenaamen. De Heerlijkheid wordt begroot op tweeëntwintighonderd vijfenzeventig Morgens Lands, en het getal der huizen, volgens de jongſte opgave, op tweehonderdvijfenzestig en één Molen. Het Lusthuis *Honsholredijk* legt in de Heerlijkheid. Het Dorp is tamelijk groot en wel bebouwd, zijnde verdeeld in verſcheiden Straaten. De Kerk is een aanzienlijk gebouw; zij ſtaat midden in het Dorp, op een Kerkhof, rondom met boomen beplant. Een weinig van daar, in 't Zuidoosten, ſtaat eene oude Kapel, met een laag Torentje, en naast daar aan een Oude-

mannenhuis. *Naaldwijk* is de geboorteplaats van den geleerden MARTINUS DORPIUS, in leeven Hoogleeraar in de Welſpreekendheid, Wijsbegeerte en Godgeleerdheid te *Leuven*. Daarenboven zag hier het eerſte licht, de kundige Artz PIETER VAN NAALDWYK, die, te *Gottenburg*, met veel lof de Geneeskunde heeft geoeffend. Hij ſchreef, daarenboven, een Werk over den aart, verkiezinge, tuchtiging en geneezing der paerden.

Zie BOXHORN, *Toneel van Hollandt; Oudheden en Geſtigten van Delfland.*

NAALDWYK, (*Heeren van*) een overoud en aanzienlijk Geſlagt, volgens VAN LEEUWEN, uit Koninklijken bloede voortgeſprooten. Behalven een Slot, in het boven gemelde Dorp, nu reeds voor lang verdweenen, bezaten ze ook een huis te *Leiden*, op de Breeſtraat, tegenover het Stadshuis. Men verhaalt dat men, in het omgraaven der fundamenten van dit Gebouw, aan dezelve eenen ſteen heeft gevonden, waar op te leezen ſtonden de naamen der Romeinſche Keizeren M. AURELIUS ANTONINUS en L. AURELIUS VERUS. Duiſter, intusſchen, is de volgreeks der vroegſte leden des doorluchtigen Geſlagts. De eerſte, welken men met zekerheid daar van genoemd vindt, was

WILLEM VAN NAALDWYK, vermeld in den Jaare 1250. Den naam zijner Huisvrouwe vinden wij niet vermeld, maar wel eenen Zoon van hem,

BOUDEWYN VAN NAALDWYK, Ridder, en, zo wel als zijne Opvolgers, betijteld met den naam van Maarſchalk van den Graave van Holland. In den Jaare 1296 was hij Kaſtelein op het Slot te Wedenesſe, in Westfriesland, waar binnen hij belegerd wierdt door de Friezen: zodat hij zich moest overgeeven. Hij liet naa

N. van Naaldwijk, getrouwd met Hugeman van Zevenbergen, Zoon van Willem van Strijen, die van zijnen Grootvader, Willem van Strijen, het Land van Zevenbergen hadt geërfd, en eerſte Heer van Zevenbergen was.

WIL-

WILLEM VAN NAALDWYK, ſtigter van een Kapittel te Naaldwijk van eenen Deken en zes Kanunniken. In tamelijk gevorderden ouderdom ſneuvelde hij, in den Jaare 1345, nevens Graave WILLEM en veele andere Edelen, in een Gevegt tegen de Friezen, bij Stavoren. Uit zijn huwelijk, met *Sophia van Raaphorst*, dogter van Gerrit van Raaphorst en Agnes van Duivenvoorde, wierdt gebooren

HENRIK VAN NAALDWYK, Ridder en Maarſchalk van Holland. In den Jaare 1396 verzelde hij Hertog Albregt op eenen togt tegen de Friezen. Hij hadt in huwelijk eene dogter uit den Huize van Schalkwijk, en verwekte bij dezelve:

WILLEM VAN NAALDWYK, die volgt.

Kleisje van Naaldwijk, getrouwd met N. van Matenesſe.

Haasje van Naaldwijk, in den Jaare 1381 gehuwd met Gijsbrecht van Hardenbroek, en bij haar Stamvader des Geſlagts van dien naam.

WILLEM VAN NAALDWYK, ſtraks genoemd, Ridder en Maarſchalk van Holland, overleedt in den bloei zijns leevens, naa alvoorens, bij *Sophia van Teilingen*, dogter van Dirk van Teilingen en van eene dogter des Heeren van Heukelom, verwekt te hebben:

HENRIK VAN NAALDWYK, die volgt.

Barta van Naaldwijk, getrouwd met Dirk van Poelgeest, Zoon van Gerrit van Poelgeest, Heere van Homade, Ridder, en van Beatrix van Schoonhout, overleeden, met kinderen, in den Jaare 1419.

Willemina van Naaldwijk, de echtgenoote van Gerrit van Poelgeest, Ridder, Zoone van Jan van Poelgeest, en broeder van de vermaarde Aleid of Alida van Poelgeest, Bijzit van Hertog ALBREGT, in den Jaare 1392, door eenige Hovelingen, op het Buitenhof in 's Graavenhage, omgebragt.

Haasje van Naaldwijk, getrouwd met Floris van Maalſtede, Vlaamſch' Ridder.

Sophia van Naaldwijk, zonder kinderen geſtorven.

HENRIK VAN NAALDWYK, boven vermeld, Ridder en Maarſchalk van Holland, overleeden in den Jaare 1419, hadt, bij *Catharina van Heenvliet*, in den Jaare 1421 geſtorven, verwekt:

I. WILLEM VAN NAALDWYK, die volgt.

II. *Adriaan van Naaldwijk*, kinderloos geſtorven.

III. ALBERT VAN NAALDWYK, Heer van Bergambagt, in Zuidholland, Dijkgraaf van den Krimpener Waart, nam ter Vrouwe N. N. van Vleuten, uit het Sticht van Utrecht, en teelde bij haar:

1. ADRIAAN VAN NAALDWYK, die volgt.

2. *Jakob van Naaldwijk*, vermeld op den Jaare 1477.

3. *Henrika van Naaldwijk*, Ambagtsvrouwe van Bergambagt, en gehuwd aan Gerrit, Heere van Vliet, Polsbroek, Oukoop en Aartsbergen, Zoone van Jan van Vliet, Ridder, en van Beatrix, Bastaartdogter van Graave Willem van Beijeren. Zij hadden kinderen.

4. *Catharina van Naaldwijk*, huisvrouwe van Paulus van Haastrecht, Willems Zoone, Heere van Tilborg, Loon, Druinen en Goorle.

5. *Elizabeth van Naaldwijk*, eerst getrouwd met Michiel van Soutelande, en, naa diens overlijden, met Jan van Vianen van Jaarsveld.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, Albertszoon, naa zijns Vaders dood, Heer van Bergambagt, van den Aanhang der Hoekſchen, holp, in den Jaare 1482, de Stad Hoorn, bij verrasſing, inneemen. Hij was getrouwd met Agnes van den Woude, dogter van Jakob van den Woude, Heere van Warmond en Alkemade, en van Reinoutje van Brakel, van Dordrecht, en verwekte bij haar.

a. *Jan van Naaldwijk*, Ridder, Heer van Bergambagt, een ijverig voorſtander van de gezinte der Hoekſchen. Naa in eenen Scheepsſtrijd, op de Lek, zijne vrijheid verlooren, en, geſlaakt zijnde, op de Zuiderzee geſchuimd, en de Eilanden Texel en Wieringen bemagtigd te hebben, week hij ten Lande uit, na Frankrijk, en ſtorf te Parijs. Hij hadt in huwelijk gehad Gillisje van der Lek, of Polanen, dogter van Diderik van der Lek, Ridder, en van Alida van Egmont, voormaals Weduwe van Floris van Kijfhoek, Schildknaap. Vermits hij geene kinderen naliet, kwam, naa zijn overlijden, zijne Heerlijkheid Bergambagt in den Huize van Nijvelt.

b. *Ja-*

b. *Jakob van Naaldwijk*, zonder kinderen overleeden.

c. *Adriana van Naaldwijk*, getrouwd met Willem van Nijvelt, van Utrecht, bij welke hij verwekte,

Frederik van Nijvelt, in den Jaare 1530, Heer van Bergambagt; die ter Vrouwe nam. Steventje de Gruiter, en bij dezelve, behalven andere kinderen, Vader wierdt van

Willem van Nijvelt, Heere van Bergambagt, gestorven in den Jaare 1543, zijnde getrouwd geweest met Agnes Foeijt, en, bij haar, Vader van

Willem van Nijvelt, Heere van Bergambagt, Lid der zamenverbondene Edelen, in den Jaare 1566; in den Jaare 1572 Baljuw van Zuidholland en Hoofdschout van Dordrecht, en vervolgens Kastelein van Muiden en Drost van Gooiland. Hij overleedt in den Jaare 1608, het zeventigste zijns ouderdoms. Driemaalen was hij getrouwd geweest: eerst met Catharina Ram, van Utrecht; vervolgens met Agatha Booth, dogter van Aart Booth, Meesterknaap van de Wildernisse en Baljuw van den Hage, naderhand Kastelein van Franeker en Grietman van het Bildt; en eindelijk met Agnes Tserraats, Weduwe van Diderik van Duivenvoorde. Alleen uit het eerste huwelijk verwekte hij kinderen, te weeten:

(1) *Willem van Nijvelt*, in den Oorlog tegen de Friezen ongetrouwd gesneuveld.

(2) *Adam van Nijvelt*, Kapitein, daar naa, in den Jaare 1583, Baljuw van Schoonhoven, en in den Jaare 1595 overleeden. Twee Vrouwen hadt hij gehad: Eva van Bonnargia en Anna van Galen, Weduw van Jan van Ysselstein. Het laatste huwelijk was kinderloos, doch het eerste gezegend met vier kinderen:

(a) *Arend van Nijvelt*, Gouverneur van Schenkenschans, in den Jaare 1608 ongehuwd overleeden.

(b) *Frederik van Nijvelt*, Heer van Bergambagt, Gouverneur van Woudrichem, en, in de Jaaren 1618 en 1619, een der Afgevaardigden van 's Lands Staaten op het Sijnode te Dordrecht; getrouwd met Anna van Uitteneng, bij welke hij kinderen verwekte.

a. Abraham van Nijvelt, in Engeland, zonder kinderen, geſtorven.

b. Catharina van Nijvelt.

d. *Agnes van Naaldwijk*, getrouwd met Jan van Nederveen, Hofmeester van den Graave van Naſſau, in den Jaare 1457. Zij overleefde haaren Man, en wordt, als Weduwe, vermeld in den Jaare 1503.

e. *N. van Naaldwijk*, Nonne te Warmont.

f. *N. van Naaldwijk*, Nonne te Delft.

IV. *Philips van Naaldwijk*, zonder kinderen geſtorven.

WILLEM VAN NAALDWYK, boven vermeld, Ridder en Maarſchalk, Raad en Rentmeester Generaal van Holland, overleeden in den Jaare 1444, verwekte, bij *Willemina van Egmont*, Vrouwe van Wateringe, de volgende kinderen:

I. *Henrik van Naaldwijk*, Heer van Wateringen, Capelle op den Ysſel, Ridder en Erfmaarſchalk van Holland. Het Slot te Wateringe deedt hij vervaardigen tot een Kloster voor Monniken. In den Jaare 1465 nam hij deel in den Krijg tegen de Luikenaars, en overleedt in den Jaare 1496. Uit zijn huwelijk, met Machtelt van Raaphorst, dogter van Bartholomeus van Raaphorst, was ſlegts ééne dogter geboren,

Willemina van Naaldwijk, Erfgenaame van Naaldwijk, Capelle en Wateringen, gehuwd aan Jan, Burggraave van Montfoort, overleeden in den Jaare 1506 en Moeder van twee kinderen.

1. *Machtelt van Montfoort*, Vrouwe van Naaldwijk, Capelle en Wateringe, getrouwd met Robbert van der Mark, Heere van Arenberg, en, in den Jaare 1550, in hoogen ouderdom overleeden, naa den dood van haaren Zoone,

Robbert van der Mark, Heere van Arenberg, overleeden in den Jaare 1536, gehuwd met Walburg van Egmont, Zuster van Maximiliaan, Graave van Buuren, en bij haar Vader van

Robbert van der Mark, eerſten Graave van Arenberg, in den Jaare 1543, te Bruſſel getrouwd met Anna, Zuster van Jan, Markgraave van Bergen op den Zoom, doch, reeds in 't volgende jaar, in den bloei zijns leevens, zonder kinderen overleeden. Van hier dat, naa het overlijden van *Machtelt*

telt van Montfoort, Weduwe van den Heere van Aremberg, Naaldwijk met Capelle, en de andere goederen, nevens Aremberg, overgingen op *Margareta van der Mark*, haare Kleindogter, en Zuster van de derden van der Mark, die tot Man hadt Jan van Ligne, Heer van Berbançon, Zevenbergen, Noordeloos, Heemskerk, enz. welken zij eenen Zoon baarde, Karel genaamd, zedert Graaf van Aremberg, Baanderheer van Naaldwijk en Zevenbergen, Maarschalk van Holland.

2. *Barbara van Montfoort*, gehuwd aan Maximiliaan van Hoorne, Heere van Gaasbeek, en bij haar Vader van

a. *Philips van Hoorn*, Proost van St. Jan, te Utrecht.

b. *Maarten van Hoorn*, Baanderheer van Gaasbeek, gestorven in den Jaare 1570, hebbende, bij Anna van Croij, Vrouwe van Stavele, verwekt

(1) *Georg van Hoorn*, Graaf van Houtekerke, getrouwd met Leonora, dogter van Lamoraal, Graave van Egmont.

(2) *Philips van Hoorn*, Heer van Heezen, in den Jaare 1580, te Quesnoi, in Henegouwen, onthoofd.

(3) *Maria van Hoorn*, getrouwd, eerst met Philips, Graave van Egmont, daar naa met Gaspar van Geneve, Marquis van Lullin; doch zonder kinderen gestorven.

II. *Jan van Naaldwijk*, getrouwd met Alida Grebbert, dogter van Nikolaas Grebbert, te Leiden, en bij haar Vader van

1. *Willem van Naaldwijk*, zonder kinderen.

2. *Catharina van Naaldwijk*, tweemaal gehuwd, eerst met Jakob Suis, vervolgens met Mr. Gerrit van Berkenrode, doch kinderloos gestorven.

3. *Peternella van Naaldwijk*, Nonne te Gouda.

III. ADRIAAN VAN NAALDWYK, die volgt.

IV. *Catharina van Naaldwijk*.

V. *Izabelle van Naaldwijk*, Moeder van kinderen, bij Jan van Hodenpijl, Zoone van Jan van Hodenpijl en van N. N. van Barlemont.

VI. *N. van Naaldwijk*, Nonne.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, zo even genoemd, eerst getrouwd met *Petronella van Florij*, en daar naa met Dirkje van Haaften, verwekte uit zijn eerste huwelijk,

JAN VAN NAALDWYK; hij leefde nog in den Jaare 1503, en wierdt, bij *Geertruid van Haaften*, uit Gelderland, Vader van:

1. ADRIAAN VAN NAALDWYK, die volgt.

2. *Willem van Naaldwijk*, Monnik in de Abtdij van Middelburg.

3. *Henrik van Naaldwijk*, getrouwd met N. van Alphen, bij welke hij verwekte

Henrik van Naaldwijk, in Spanje ongehuwd overleeden.

4. *Jan van Naaldwijk*, Kanunnik, en Protonotaris van Rome.

5. *Alida van Naaldwijk*, eerst Nonne, doch naderhand getrouwd met Antonij van Liedekerke, Lijfarts van den Hertog van Kleef.

6. *Barbara van Naaldwijk*, getrouwd met N. van Kuik, Heere van Meteren.

ADRIAAN VAN NAALDWYK, straks genoemd, overleedt in den Jaare 1567, te Leiden, nalaatende, bij Alida van Ophemert, gezegt Bloemendaal:

1. JAN VAN NAALDWYK, die volgt.

2. *Josina van Naaldwijk*, getrouwd met Adriaan van Zwieten, Zoon van Kornelis van Zwieten en van Anna van Borselen, Adriaans dogter. De Heer van Zwieten was lid der zamenverbondene Edelen, en, in den Jaare 1572, tegenwoordig in de bemagtiging van den Briele. Zedert wierdt hij Stadvoogd van Gouda, en overleedt aldaar, in den Jaare 1584.

JAN VAN NAALDWYK, straks vermeld, verwekte, bij *Françoise van Naaldwijk*, van Zierikzee,

Adriana van Haamstede, welke tot haaren eerste Man hadt Willem van Gistelles, in Vlaanderen, Kapitein, gesneuveld in den Veldslag van den Jaare 1600. Haar tweede Man was Henrik Sitton, Engelsche Kolonel, en deeze, bij haar Vader van

Maximiliaan Sitton.

Heer

Anna C. Brouwers fec.

De Goorsche Hoofstad, 't sterke NAARDEN,
Leed door de Stichtenaars werd door het Spaansch gerroed,
Schier overstroomd van burgerbloed
Moest Pruissen, (die het meê geen groot genoegen baarden)
Ontfangen, ia des steeds
Verdrukt door zo veel leeds.

Heer JAN, naa het overlijden zijner eerste Vrouwe, hertrouwd zijnde met *Anna van Kuilenburg*, Weduwe van Jan van Drongelen, verwekte bij dezelve

ADRIAAN VAN NAALDWYK, in wiens naakoomelingen het aanzienlijk Geslagt is uitgestorven.

Zie S. VAN LEEUWEN, *Bat. Ill. Oude Holl. Kronijk.*

NAARDEN, de eenige Stad in *Gooiland*, aan drie zijden omringd van hooge Heilanden, terwijl het alleen aan de Westzijde laage Weilanden heeft, eertijds beschreeven ter Dagvaart onder de Hollandsche Steden, doch reeds voor lang van die waardigheid ontbloot. Met de onzekere gissingen van den oorsprong des naams zullen wij ons niet ophouden. Het tegenwoordig *Naarden* legt op een geheel anderen grond dan de oude Stad, nog heden *Oud-Naarden* geheeten, waar van men de overblijfzels vindt in een klein gehugt en eene aanzienlijke Lustplaats, veel nader gelegen aan de Zuiderzee, welke de Oude Stad, allengskens, overstelpt heeft. De tegenwoordige Stad wierdt gebouwd omtrent het Jaar 1350, volgens Handvest van Hertog WILLEM VAN BEYEREN. Zedert verworven de Stedelingen, van de Graaven des Gewests, verscheiden Voorregten. De Lakenweeverij, met hetgeen daar toe behoort, bevorderde, van tijd tot tijd, den bloei en welvaart der Stad; waar van, egter, het genot merkelijk gestoord wierdt, door de binnenlandsche onlusten, in welke de Plaats rijklijk deel hadt. In den eersten opgang der Hervorminge, genoot de Stad inwendige rust, boven veele andere. Men hoorde 'er van Beeldestorminge, noch van vreemde Predikers. Een rampzaligen keer nam, eerlang, de toestand van *Naarden*, zints het zich voor de zijde van ORANJE hadt verklaard. 'Er lagen niet meer dan honderdentwintig Duitschers binnen. Honderd Ruiters, door BOSSU na de Stad gezonden, om dezelve op te eischen, wierden afgeweezen, met het bescheid „ dat men ze voor zijne Majesteit en den Prinse dagt te be„ waaren." Doch op het berigt, dat *Don* FREDERIK, met

het

het gantſche heir, in aantogt was, ontzonk elk de moed. Eenige Gemagtigden, en onder deeze de vermaarde LAMBERTUS HORTENSIUS, Rektor van 't Latijnſche Schoole, ter Stad uitgetrokken, om een Verdrag te treffen met den Spaanſchen *Don*, ontmoetten, onder weg, den Spaanſchen Bevelhebber JULIAAN ROMERO, die hun verklaard hebbende, dat *Don* FREDERIK de zaak van *Naarden* aan hem hadt gelaaten, hem te voet vielen, de Sleutels der Stad aanbooden, en voorts, op hun aanhoudend ſmeeken, de toezegging verworven, dat Burgers noch bezettelingen aan lijf of goed zouden beſchadigd worden. Straks trok ROMERO na binnen, aan het hoofd van ruim vierhonderd man, en wierdt deftig ter maaltijd onthaald bij GERRIT PIETER AARTSZOON, Schepen der Stad, zo wel als de Soldaaten bij de Burgers en Ingezeetenen. Naa den maaltijd deedt ROMERO, door eenen Trommelſlager, omroepen, dat alle de burgers en bezettelingen, ongewapend, zich hadden te vervoegen in de Gasthuiskerk, welke thans voor Stadshuis diende, om 'er den Eed aan zijne Majeſteit te vernieuwen. Uitgezonderd eenige weinigen, die de Spaanſche trouwe mistrouwden, voldeedt de onkundige menigte aan dit bevel. Intusſchen wandelde zeker Priester, midden onder de Spanjaards, voor de Kerk vergaderd, op en neder; doch kwam wel haast de veege opgeſlootenen aanzeggen, zij hadden met hun Geweeten peis te maaken, en op hun einde te letten.

„ Maar (wij ſpreeken, in de beſchrijving van dit Treurtooneel, met de welgeſpierde woorden van den Ridder HOOFT), „ 't aanzeggen, bereijden en ſterven, was één ding. Men „ rukt de groote poort open; leijdt eenpaarlijk aan, en ſchiet „ af, plompverlooren in 't hondert; met een gillen en ſchreeuwen, dat ijder 't hart deedt ſluijten, en de hairen te bergh „ ſtaan. Dat wordt, bij die van binnen ſchichtig beantwoordt, „ met krijten en karmen, zuchten, en janken, om ſteen en „ ſtaal te vermurven. 't Koude zweet breekt hun uit. Werwaarts ook zij zich keeren, de wanten ſtaan pal, en de „ doodt in de deur. Voorts vlieghen de vijanden, tot het „ Kerkje in, als verwoede wolven, den tſaaghenden drom, „ met deeghen en doggen, op 't lijf. Dat weemelen, onder elkandere, van eene ſchaare, in zoo eng een' plaats gepakt,

„ dat

„ dat buijtelen in hun eijghen oft hunner medeburgheren, en „ ſpitsbroederen bloedt, dat root- en doodtverwen van troon- „ jen, breeken van gezight, krimpen van leeden, vlechten van „ vingeren, wringen van handen, was wel 't grouwzaamſte „ weezen, dat ooit oogh oft oore moght voorſtaan. Maar niet „ den Spanjaardt heeft zoo deerlijk een' vertooning gejammert. „ Hij houdt 'er, eeven fel, met punt en ſnede, op aan, zon- „ der ijemant te ſpaaren, uitgezeijt vier perſoonen alleenlijk, „ die, door beloften van zwaar ranſoen, gevankenis verwor- „ ven. Naa 't plonderen en uitſchudden der lichaamen, ſteekt „ men 't vuur in 't gebouw, om de geenen, die zieltijghende „ reeds onder de dooden gedolven laaghen, voorts met vlam „ en ſmook te verdelghen. Ende werden alzo omtrent vier- „ hondert burghers, boven een goedt getal ſoldaaten, onder „ één dak, om hals geholpen.

„ 't Geheele heir Spanjaarden, nu," (dus vervolgt de Dros- ſaart) „ had men binnen de muuren, den roover in de huij- „ zen en het wee door al de ſtadt; gaande 't onderſte boo- „ ven, met rennen, rukken, breeken, ſcheuren, ſleepen, „ weghtorſen; en ten hemel toe 't huijlen van wijven en kin- „ deren, ondermengt met de naarheit van 't loeijen en blaa- „ ten der beesten, van ſtal gedreeven, oft daarop gelaaten in „ den brandt, die, naa 't mannen van den meesten buijt, „ haast aan alle gashoeken geſticht werd. Dezelve ſtommelt „ de ſchuijlers ten ſluijphoolen uit, en leevert der wreedheit „ verſche ſtof. D'ellendighen, tot omtrent vierhondert toe, „ te voorſchijn koomende, worden ten deel aan rappieren „ gereeghen, ten deel met dolken doordrukt, ten deel van „ lidt tot lidt gemartelt, en aan ſtukken gekapt, met bijlen, „ verſchaft door de Spaanſche vleeshouwers. Zommighen, „ die, fors van vertwijfeltheit, en trachtende hunne huijdt, „ ten dierſte, te verkoopen, zich te weere ſtelden, werden, „ wen zij meer niet moghten, als visſchen gekorven, en „ lankzaamelijk gewentelt in een' taaije doodt. Etlijken, die „ zonder bodt van weederſtandt, in handen vielen, werden „ tot op het bloote vel ontkleedt, en alzoo voor de ooghen „ hunner huijsvrouwen en kinderen, doorſteeken. Anderen, „ omvangen op ſtraat, van achter en voore, dienden de moord-

„ daa-

„ daadigheit tot ſpel: dewijl hen, de Spanjaardt al lachende
„ en ſchettrende, met de ſpitzen van 't geweer, d'een den
„ andere toejoeghen, en om hun kortswijl aſmaakten. Nocht
„ Kerke, nocht Klooster, nocht ander Godshuijs, oft eenighe
„ gewijde of ongewijde plaatſe, die van ſchenden, van ſchaa-
„ ken, van plaaghen, van pijnighen, moorden oft bernen, ver-
„ ſchoont bleef. Onder andere onmenschlijkheeden, queetſte
„ men eenen burgher van tſeeventigh jaaren, in den hals; ont-
„ ſink 't bloedt met de handen; dronk het op; en gaf hem,
„ daarnaa, de doodſteek. Drie kranken van gelijke ouder-
„ dom, een vierde van vijftigh jaaren, werden in 't bedde
„ vermoordt. Ende was niet min noosſelijk het ombrenghen
„ van twee ſtommen, en eenen dwaazen beedelaar. Stokouwde
„ luijden, van tachtentigh, van hondert jaaren, ter gekochte
„ kost gaande, de zieken, armen, en afgeleefden, onderhou-
„ den in de gasthuijzen, moeten gelijke grimmigheit uitſtaan.
„ Verſcheijde burgers werden in de groote Kerk, zoo op het
„ welffel, als op den tooren, en de trappen, gepriemt, oft
„ van booven needer geworpen. Anderen, gedwongen den
„ buijt na 't leegher te helpen draaghen, betaalde men, met
„ klingh of koeghel, hunnen arbeijdt. Aan HORTENSIUS, als
„ hij door orde des Graaven VAN BOSSU, ter naauwe noodt
„ van 't uijterſte beſchermt was, quam ſtrax een arghen oover-
„ wordende, in zijn huis en aangezight, zijnen Zoone 't hart
„ uit den lijve gelicht. Noch vier andere perſoonen maakten
„ zij daar af, onder zijn' ooghen. Verſcheijde vrouwen wer-
„ den bij de voeten; zommighe bevruchte bij de borſten, op-
„ gehangen: en dermaate gefoltert met knellen en wurghen,
„ dat ze onder hunne handen doodt bleeven. Dan de lijken
„ in putten geſmakt, als hun de oeveldaadt verwijtende. Eener,
„ ten grooſte zwanger, rukten zij 't kind uit den buijk, naa
„ dat zij dien met den gaijlheit hunner vuijle lusten bezoedelt
„ hadden. Men voeght 'er bij, dat zij 't verſcheurden; de
„ ſtukken in hunne djizakken ſtaaken; endtlijk zooden oft bric-
„ den, en verſlonden. De afgemarteide moeder gaf kortelinx
„ haaren geest. Maaghden, meijskens van dertien en minder
„ jaaren, werden tot gelijke ſmaadt, en eerlooze dertelheit
„ misbruijkt. Onder andere kraamvrouwen, deeden zij 'er
„ eene,

A. Buys, inv. et delin. — Reinier Vinkeles, sculp. 1790.

WREEDE MISHANDELING, DOOR DE SPANJAARDS GEPLEEGD, AAN DE ZOON VAN L. HORTENSIUS, IN DE MOORD, TE NAARDEN.

,, ,, barvo
,, ,, ijgen van
,, ,, ver de d
,, ,, maar zij v
,, ,, *ijzen*, c
,, ,, ,, voori
,, ,, ,,

„ eene, barvoets, in een mouweloos onderroxken, met een
„ wighjen van eenen dagh, het tweede van achttien maanden,
„ oover de doode lichaamen heene, ter poort uitgaan. Van
„ waar zij voorts, door de sneeuw treedende, in 't Dorp
„ *Huijzen*, een' uure van der stadt, en seedert nochtans tot
„ haar' voorighe gezontheit, quam. Eenen merkelijken hoop
„ burgheren, achterhaalt ter platte lande, in 't vluchten,
„ stroopte men zoo wollen als lijngewaadt af, en hing hen
„ moeder naakt op: der wijze, dat 'er, in alles, niet boo-
„ ven tsestigh te lijf bleeven, van de welke veertigh ont-
„ quamen, de rest geransoent werd. — *Don* FREDERIK, daar-
„ enboven, verbood, bij oopenbaaren uitroep, aan al d'om-
„ leggende plaatsen, op lijf straf, eenighen burgher te herber-
„ ghen: en binnen der stadt, ijemandt ter aarde te brenghen,
„ eer hij daar anders in voorzien hadde. Zulx de lijken,
„ langen tijdt, tot aas van honden, vooghelen, en allerleij
„ onreijn gedierte, bleeven leggen: en de weduwen benoo-
„ dight werden oover haare rottende mannen, kinderen oover
„ ouwders, vrienden oover maaghen te stappen, waar zij voet
„ uit de huijzen zetten, die, om een deel van den buijt te
„ berghen, teeghens den brandt, behoedt waaren. HENRIK
„ LAMFERTSZOON, Burghemeester, zijnde met ijslijk pijntuijgh
„ aangetast, en eijndtlijk zijn' zoolen teghens een vuur ver-
„ brand, had tweehondert kroonen ransoens belooft; daar-
„ naa zijn oopen gezien, en toevlucht, aan 't Klooster, ge-
„ noomen; maar werd verspiet, den Baljuw oovergeleevert,
„ en op 't huijs te Muijde gebraght. Thans quamp 'er, van
„ *Don* FREDRIK, een vonnis, luijdende, dat men hem, als
„ eenen Majesteijtschender, en den Prinse gezwooren hebben-
„ de, in zijn eijghe deure zouw hangen; voorts vierendee-
„ len, en de stukken ter poorten uitsteeken. — Als alles, wat
„ eenigh gevoelen had, aan 't eijndt geplaaght was, moest
„ het ongevoelijke voorhouden. Poorten, muuren, toorens,
„ werden in de graften geworpen, en tot beneeden de straa-
„ ten geflecht, door die van de Goeische Dorpen, daartoe
„ gedreeven, en opgeprest, bij peene van hen daatlijk aan
„ koolen te leggen. En dit, in voldoening van een vonnis,
„ dat, toenmaals ongeschaapen, noch elf maanden daarnaa in

„ de

„ de penne bleef, en eerst den zesten van Slagtmaandt des „ volgenden Jaars (1573), door den Landtvoogdt, gevelt „ werd. T'zelve verklaarde ook alle handtvesten, vrijdoo- „ men, goederen en inkoomsten der steede, verbeurt te zijn. „ Dus" (en met deeze aanmerkingen besluit de Ridder zijn treffend verhaal) „ dus eer- en godtvergeetelijken, sprong met „ *Naarden* de Spanjaardt om; vielliht zich inbeeldende, der „ werelt te kunnen diets maaken, dat de stadt zonder ver- „ ding oovergegaan was, omdat z' 'er geen schriftelijk blijk „ af had. Maar, gelijk zij den vijandt, alzoo heeft Hollandt, „ zonder brief oft zeeghel te zien, dier burgherije bij haar „ enkele woordt gelooft, en het daar voor gehouden, dat zij „ trouwloozelijk bedrooghen en bijgebraght was. Der voe- „ ghe, dat deeze schrik, waanende een' algemeene verslee- „ ghenheit te baaren, recht anders uitviel, en, zoo in geeste- „ lijken als weirlijken, d'alderhooghste stijfzinnigheit, tot tee- „ genstant, wrocht: gemerkt beijde Roomschen en Onroom- „ schen, oover een' zelve kam geschooren niet meer veijlig- „ heits in 't daadinghen, dan in 't weerbieden, vonden."

Zedert ging *Naarden* over tot de zijde der Staaten, en wierdt niet, dan honderd jaaren daar naa, voor eene korte poos, van dezelve afgetrokken, door de Franschen, die, geholpen door den schrik der Ingezeetenen, in den Jaare 1672, de Stad, zonder slag of stoot, innamen, om, in de maand September des volgenden Jaars, uit dezelve wederom verdreeven te worden, onder het bewind van Prinse WILLEM DEN III.

Naarden, opdat wij nu tot eene meer bijzondere beschrijving daar van overgaan, is voorzien van zeer goede Vestingwerken, aangeleid naar het ontwerp van den bekwaamen Ingenieur Baron VAN COEHOORN. Doch haare voornaamste sterkte bestaat in de afgegraavene Velden, rondom de Stad, die nog gestadig uitgebreid, en door middel van den Vegtstroom, tot een aanmerkelijken afstand, onder water kunnen gezet worden. Volgens de opneeming van den Jaare 1732, bedraagt het getal der huizen, binnen de Stad, vierhonderd zeven, en in haare Geregtigheid en het Gehugt *Laag-Bussum*, drieënzeventig. De openbaare Gebouwen zijn weinig in getal. Men ziet

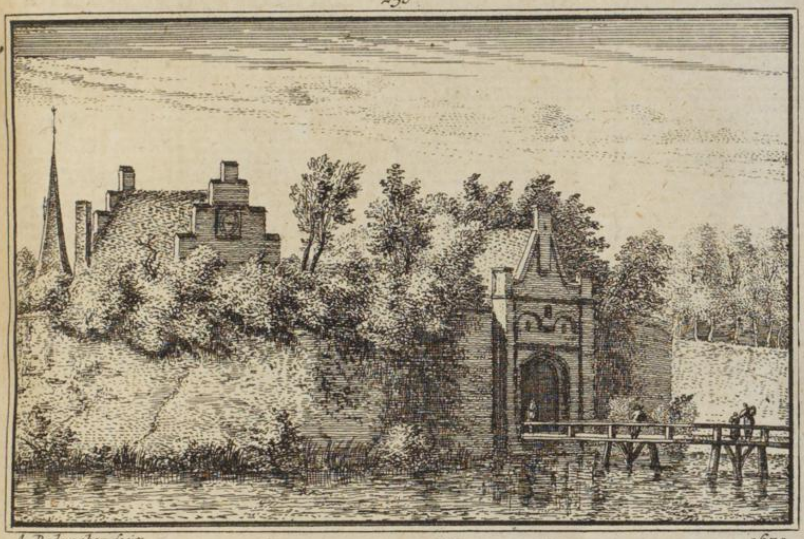

A Rademaker fecit

Out POORTIE tot NAERDEN

1670

ziet 'er nog het oude Stadshuis, waar in de boven vermelde moord gepleegd wierdt, doch thans dienende voor eene Waag, en in hetzelve, in drie Steenen, afgebeeld het treurig schouwspel, nevens Bijschriften in Rijm, van dien tijd. Het tegenwoordige *Stadshuis*, een in zijne soort fraai Gebouw, pronkt van binnen met eenige kunstige Schilderijen. Het hout, daar toe gebruikt, zou gehaald zijn uit het zo genaamde *Gooier-Bosch*, wel eer ten Zuiden van het Dorp *Hilversum* geleegen. De *Kerk* der Hervormden is groot en ruim, voorzien van een Toren van aanmerkelijke hoogte; die nog te meer uitsteekt, omdat de grond der Stad tamelijk hoog legt. Men ziet hier de Begraafplaats, met een deftig Opschrift, van den geleerden Rektor LAMBERTUS HORTENSIUS Behalven de Nederduitsche, is 'er ook eene Walsche Hervormde Gemeente, als mede eene Statie der Roomschgezinden. Het *Weeshuis* bezit zeer aanzienlijke goederen en inkomsten. De Laken- en Fluweelweeverij zijn 'er nog in eenigen bloei, hoewel minder dan voorheen. De Regeering bestaat uit den Baljuw van Gooiland, Schout, drie Burgemeesters, zeven Schepenen en eenendertig Vroedschappen, benevens een Thesaurier, drie Weestmeesters en twee Sekretarissen.

Zie HOOFT; VALKENIER, enz.

NAARDEN, (*Oud-*) waarschijnlijk een gedeelte van den grond der oude Stad, niet verre van de Zuiderzee, in welke de verdere Overblijfzels, al voor lang, begraaven zijn geweest. De Hofstede, welke hier plagt te leggen, is, zedert, veranderd in eene Boerenwooning; de legging daar van is zeer bekoorlijk, midden in bosschen, akkers en heuvelen, van welke het gezigt op eenmaal wordt verwisseld, met eene verrassende vertooning van de Zuiderzee.

NAARSEN, (LEONARD VAN) Rotterdammer, op zijne wijze, een ijverig voorstander van het Huis van ORANJE, zogt deszelfs grootheid en verheffing te bevorderen, door middelen, welke de goedkeuring van weldenkenden geenzins konden

wegdraagen. Toen WILLEM DE III nog een kind was, vertoonde NAARSEN reeds een voorſpel van zijne toekoomende verrigtingen: tot groot ongenoegen der Rotterdamſche Regenten, welke, in den Jaare 1653, hem geregtelijk vervolgden, over 't voeren van eene taal, die geoordeeld wierdt, aanleiding te kunnen geeven tot ſtoornisſe van de rust en het verwekken van oproerige beweegingen. Zedert ſchijnt hij gezweegen te hebben, geduurende een geruimen tijd; immers wij verneemen niets van hem, tot in den Jaare 1672. Te ſchoon ſtondt nu de kans, tot het bevorderen van zijne hoofdbedoelinge, om de voorkoomende gelegenheid niet greetig aan te grijpen. Van tijd tot tijd hieldt hij zameukomſten met eenigen zijner medeburgeren, om, op hunne manier, over 's Lands oirbaar te handelen. In naauwe gemeenſchap ſtondt hij, daarenboven, met HERMAN VAN ZOELEN, Oud-Burgemeester, en eenige anderen. Onder 't geleide van deeze, verſcheen NAARSEN, in de maand Junij des gemelden jaars, dikmaals ten Stadhuize, doende allerleie voorſlagen, zo 't heete, uit naam der Burgerije. Uit vreeze voor eenen aanſlag der Franſchen op de Stad, begeerden ze, nu eens, dat men de Ingezeetenen zoude doen werken aan de verbeteringe der Vestingwerken; doch, wanneer de Regeering deeze begeerte inwilligde, vielen ze, op andere tijden, klagtig, dat het Volk verdriet kreeg in 't werken, en, ten zij men, op de eene of andere wijze, daar tegen voorzag, ligtelijk tot plonderen konde overſlaan. Allengskens voerde NAARSEN eene meer verſtaanbaare taal, door openlijk te dringen op de verheffing van zijne Hoogheid. Op den vijfentwintigſten der ſtraks genoemde maand Junij, zich ten Stadshuize vervoegd hebbende, hieldt hij de Heeren voor, dat men den vrede met Engeland in de hand hadt, en dien konde bekoomen, wanneer men wilde, door alleenlijk den Prins VAN ORANJE tot Stadhouder aan te ſtellen; als hebbende zijne Groot-Brittanniſche Majeſteit, in 't voeren van den Oorlog tegen den Staat, geene andere bedoeling, dan om deeze bevordering van zijnen Neeve te bewerken.

Door deeze en ſoortgelijke bemoeijingen behaalde NAARSEN de gunst van het gros zijner medeburgeren. Een ſtreelend be-

bewijs hier van ondervondt hij, in 't begin van Julij des boven genoemden jaars. *Rotterdam* was thans vol van oproerige beweegingen. De Gemeente, uit wantrouwen op de tegenwoordige Regeering, deel neemende in het bewind van zaaken, hadt verſcheiden punten van dezelve gevorderd, in welke men, door nooddwang, hadt bewilligd. Een van dezelve hieldt in, de benoeming van een Drietal, ter vervullinge van eene open ſtaande Vroedſchapsplaats. LEONARD VAN NAARSEN hadt de eere, dat zijn naam, op de Lijst, in de eerſte plaats, geſteld was. De daadelijke verkiezing hadt toen nog geenen voortgang, maar wel een weinig naa het midden der volgende maand Augustus. Naa dat de verdagte Regenten afſtand gedaan hadden van hunne Ampten, ter begeerte der Burgerije, wierdt, op den voorſlag van dezelve, een driedubbel getal benoemd. Twee dagen laater deedt zijne Hoogheid, uit de benoemde perſoonen, eene verkiezing; onder andere lieden, welke deel hadden gehad aan de opſchuddingen en beweegingen, viel dezelve op onzen LEONARD VAN NAARSEN; wiens naam, egter, wij, zedert, niet meer vermeld vinden.

Zie VALKENIER, *Verwerd Europa.*

NAAUWERNA, een Gehugt, ten Noorden aan het Westlijkſte gedeelte van Y, bijkans recht tegenover het Huis te Zwaanenburg, op Halfwegen tusſchen *Haarlem* en *Amſterdam.* In den Ydijk legt hier eene Sluis, door welke de Schepen, den wil hebbende na *Krommenie* en andere Noordhollandſche plaatzen, welke, om den wind of andere redenen, den Zaanſtroom mijden, geſchut worden in een Vaarwater, de *Naauwernaſche* Vaart genaamd.

NANNIUS, (PETRUS) gebooren te *Alkmaar*, in den Jaare 1500, wierdt, om zijne bekwaamheden, bevorderd tot de waardigheid van Kanunnik te *Atrecht*, en Hoogleeraar op 't Hoogeſchool te *Leuven*, alwaar hij, geduurende den tijd van achttien jaaren, dien post, met veel loſs, bekleedde, en zijne dagen eindigde, op den eenentwintigſten Julij des Jaars 1557.

Van zijne uitgebreide geleerdheid getuigen 's Mans naagelaatene Schriften, over veelerhande onderwerpen, de Oordeelkunde, de kennis der Schriftuure en der aloude ongewijde Schrijvers en de Regtsgeleerdheid betreffende.

Zie VAL. ANDREAS, *Biblioth. Belgica.*

NANNO, van geboorte uit Friesland, vermaard om zijne geleerdheid en kennis van veelerhande Weetenschappen, inzonderheid de Wijsbegeerte. Hij leefde in de laatste helft der Negende Eeuwe, en was de Leermeester van RADBODUS, Vijftienden Bisschop van *Utrecht.*

Zie VAL. ANDREAS, *Bibl. Belg.*

NATEWISCH, (*Het Huis*) eene Ridderhofstad, in het Overkwartier van het Sticht van *Utrecht*, onder de Hooge Heerlijkheid *Amerongen.* Het was reeds bekend in den Jaare 1270, doch wierdt eerst in den Jaare 1536 voor Riddermaatig verklaard. Het oude Gebouw, 't welk nog veele tekens van zijn voorig aanzien vertoont, wierdt, in den Jaare 1721, merkelijk vergroot en verbeterd. De tuinen en beplantingen zijn fraai en in een keurigen smaak aangeleid.

NECK, (JAKOB VAN) Zoon van KORNELIS VAN NECK, gebooren te *Amsterdam*, uit een niet onaanzienlijk geslagt, hadt, zints zijne vroege jeugd, waarschijnlijk tot het drijven van Koophandel, de Zee beploegd, en daar door zo veel kunde en ervarenisse opgedaan, dat de Oostindische Maatschappij, straks naa haare oprigting, op hem het oog liet vallen, als een bevoegd voorwerp tot het voeren van het opperbewind haarer onderneemingen, in de afgelegene Gewesten. Reeds in den Jaare 1598 liep hij in Zee, in de hoedanigheid van Admiraal, met acht Schepen, na de *Oostindiën* bestemd, en door 's Lands Staaten van Geschut voorzien. Zeer voorspoedig slaagde deeze togt. Vier van zijne Schepen deeden de reize in vijftien maan-